

Kanonické vizitácie kostolov a kláštorov benediktínov a františkánov v Trnave arcibiskupom Rudnayom roku 1823

JOZEF ŠIMONČIČ

The Canonical Visitation of Churches and Monasteries of Benedictines and Franciscans in Trnava, by Archbishop Rudnay, in 1823

ABSTRACT: After the abolition of the Society of Jesus by Clement XIV, in 1773, Joseph II also disbanded the Pauline and Trinitarian monasteries in Trnava, in 1782. Minutes of the canonical visitation by Archbishop Alexander Rudnay of churches and monasteries, in 1823; the Benedictine and Franciscan churches and monasteries in Trnava. Inventory of liturgical paraments and objects. Worships. Organisation, study subjects at the university schedules, managed by Benedictines.

Keywords: Benedictines, Franciscans, Trnava, monastery, church, liturgical objects, university, worship, organisation, study subjects, schedules

Po zrušení Spoločnosti Ježišovej pápežom Klementom XIV. roku 1773 a po následnom rušení kláštorov cisárom Jozefom II. (okrem kláštora klarisiek, ktorý mal v Trnave vyše 500-ročnú tradíciu) boli zrušené mužské kláštory paulínov a trinitárov. V Trnave zostali len dva mužské kláštory: benediktíni a františkáni. Benediktíni prevzali vyučovanie na gymnáziu roku 1808, františkáni, odkedy arcibiskup Pázmaň presunul slovenské bohoslužby z malého kostola sv. Michala do ich kostola sv. Jakuba,¹ vykonávali tu slovenskú pastoráciu. V kláštore bola tiež vlastná teológia pre ich adeptov kňazstva – aj v období, keď Trnavská univerzita mala Teologickú fakultu.

Ostrihomskí arcibiskupi pred pádom Ostrihomu do rúk Turkov roku 1543 utiekli do Trnavy a až arcibiskup Alexander Rudnay² sa roku 1820 vrátil aj s kapitulou do Ostrihomu. O pár rokov nato začal vizitovať diecézu.

Trnava bola v prvej štvrtine 19. storočia centrom druhej generácie bernolákovského hnutia. Jej predstaviteľ, madunický farár Ján Hollý, nechával tlačiť svoje básne v Jelinkovskej tlačiarňi v Trnave, z ktorej informoval „tovarišov“ ešte Juraj Fándly. V arcibiskupskej kúrii sa hovorilo po slovensky i po odchode do Ostrihomu. Veď vo

¹ ŠIMONČIČ, Jozef. Slovo na záver. In BITSKEY, István (ed.). *Petrus cardinalis Pazmany, archiepiscopus strigoniensis*. Trnava : Typi Universitas Tyrnaviensis, 2010, s. 230-236.

² Alexander Rudnay (1760 – 1831) sa stal ostrihomským arcibiskupom v roku 1819 a roku 1828 bol inkorporovaný do kardinálskeho zboru.

viacerých kostoloch Ostrihomu zneli slovenské kázne. Arcibiskup však bol tolerantný a spravodlivý aj k iným národnostiam Uhorska. V slovenskom františkánskom kostole nariadil taktiež kázne pre iné národnosti v Trnave (viď. štatúty z vizitácie).

Originály vizitácií benediktínov v Trnave,³ tiež františkánov,⁴ sa nachádzajú v Arcibiskupskom archíve v Trnave.

Budovy benediktínskeho kostola a kláštora mali pohnuté osudy. Postavili ich trinitári, ktorí prišli do Trnavy roku 1712. Najprv vybudovali kláštor, kostol dokončili roku 1729 a 1730 bol posvätený. Cisár Jozef II. kláštor zrušil, roku 1782 ho dostali invalidi, roku 1808 benediktíni. Sem sa presťahovalo z budovy bývalej lekárskej fakulty gymnázium, na ktorom potom benediktíni vyučovali. Roku 1853 sa gymnázium presťahovalo na Hollého ulicu, kde jestvovalo až do roku 1945 ako biskupské gymnázium. Budova kostola i kláštora roku 1853 prešla do správy jezuitov, benediktíni z Trnavy odišli.

Františkáni (aj sestry klarisky) boli v Trnave už pri jej povýšení na slobodné kráľovské mesto roku 1238. Z pôvodného kláštora pri kostole sv. Heleny sa v 14. storočí presťahovali ku kostolu sv. Jakuba, kde im vybudoval po roku 1342 Ľudovít I. kostol a tiež kláštor. Po niekoľkých požiaroch sa posledná grandiózna prestavba kostola i kláštora uskutočnila pod vedením Pietra Spazzu v období ich veľkého mecéna, arcibiskupa Pázmaňa.

Kanonická vizitácia kostola a kláštora benediktínov sa uskutočnila 27. mája 1823. V úvode je zoznam zúčastnených. Nasleduje informácia o budovách, popis kostola, oltárov, vnútorného zariadenia a detailný inventár pokladu a paramentov; ďalej o kapacite, bohoslužbách a zabezpečení kostola, kde je pozoruhodný údaj, že všetky bohoslužobné predmety univerzitného kostola (vtedy jezuitského kostola sv. Jána Krstiteľa, terajšej katedrály) daroval cisár Jozef II. gymnaziálnemu kostolu Najsvätejšej Trojice v Trnave „z väčšej časti však podľa nariadenia Kráľovskej komorskej správy v Nitre zo dňa 17. októbra 1786 boli odnesené do Budína. Čo správa ponechala, práve stačí na používanie.“ Cisár dal kostolu z náboženského fondu 6 000 zl.⁵ Po opise budovy kláštora a záhrad vizitácia spomenula počet benediktínov (7 profesorov), študijný program, počty tried a život študentov. V závere ďakuje pátrovi direktorovi za výchovu mladých ľudí. Vizitáciu vlastnoručne podpísal arcibiskup a jeho sekretár Juraj Haulik.

Vizitácia františkánskeho kláštora a kostola sa uskutočnila 1. júna 1823. V úvode je tiež zoznam prítomných. Nasleduje opis budov, ich dejiny, stavba, opravy. V kláštore bolo 35 rehoľníkov (mená). Kláštor vznikol na pomoc farárovi pri dušpastierskych úlohách, ktoré františkáni plnia aj vo farskom kostole, u sv. Jozefa, u Najsvätejšej Trojice, dokonca aj v Špačinciach a Ciferi. Spomína sa aj žiadosť mesta Trnavy arcibiskupovi z 28. marca 1788 o zriadenie novej fary pri ich kostole sv. Jakuba. Dvaja pátri plnia funkcie profesorov dogmatiky a morálky pre poslucháčov teológie. V závere sú úpravy (štatúty) s dušpastierskymi úlohami aj pre iné národnosti v Trnave. Zápisnicu podpísal arcibiskup Rudnay a jeho sekretár 1. marca 1824.

³ Arcibiskupský archív v Trnave, Kanonické vizitácie IV/3, 1823, rukopisy, brož., 33 s.

⁴ Arcibiskupský archív v Trnave, Kanonické vizitácie IV/6, 1823, rukopis, brož., 32 s.

⁵ Arcibiskupský archív v Trnave, Kanonické vizitácie IV/3, 1823, rukopisy, brož. Kapitola o zabezpečení kostola.

*Príloha 1***Preklad kanonickej vizitácie kostola a kláštora benediktínov v Trnave roku 1823**

Úvodom arcibiskup Rudnay pozdravuje a požehnáva predstaveného benediktínov, riaditeľa gymnázia v Trnave a všetkých rehoľníkov. Kanonická vizitácia sa uskutočnila 27. mája 1823 po svätej omši. Zúčastnili sa jej: Peter Ťurményi, svätiaci biskup, Jozef Strajter, generálny vikár trnavského dištriktu, Alex Jordanský a Martin Miškolci, ostrihomskí kanonici, Jozef Korontoly, bratislavský kanonik a druhý tajomník, predstavený a celá komunita benediktínov. Za mesto Trnava senátori Ján Puhl a Ján Szundy a tribún Ľudu Vendelín Svatkó.

1. Kostol, kaplnky, sochy

Trinitári prišli do Trnavy roku 1712 (inštalovaní boli v auguste na deň sv. Kajetána, kostol a kláštor dostali roku 1808 benediktíni), najprv si postavili kláštor a roku 1727 posvätil základný kameň kostola biskup Ján Okoličányi, ostrihomský kanonik-lektor, a dokončili ho roku 1729 (detailnejšie dokumenty chýbajú). Kostol je postavený z pálených tehliel, portály a okenice sú z kameňa, klenba je polkruhová, múry sú široké na siahu, bočné oltáre sú vo výklenkoch. Sanktuárium má dva kamenné schody; výška 5 ½ siahu, dĺžka kostola 12 siah, šírka 6 siah, výklenky pre oltáre 1 ½ siahu.

V kostole sa dosiaľ nekonala vizitácia; roku 1782 bol odovzdaný invalidom a 1. novembra 1784 gymnáziu a od roku 1808, keď kostol prevzali benediktíni, bývajú tu bohoslužby aj pre národné školy.

Roku 1730, v utorok po Turícach, nový úplne dokončený kostol posvätil biskup Okoličányi a zo starej rezidencie trinitárov preniesol v sprievode Najsv. sviatosť biskup Andrej Kürtössy. Dedikácia sa spomína v utorok po Turícach, patrocínium je Najsv. Trojica.

Na hlavnom oltári je vynikajúca maľba, znázorňujúca Najsv. Trojicu a pod ňou sú zakladatelia trinitárov. Nad obrazom je erb biskupa Okoličányiho. Oltárna architektúra má 6 stĺpov s farebne imitovaným mramorom, takisto vedľajšie oltáre, niečo je zelené, niečo hnedé, hlavice a podstavce stĺpov. Sochy svätcov sú dostatočne pozlátané.

V oltárnej tumbě je vysoké tabernákulum, drevené, pozlátané, dvaja väčší, dvaja menší anjeli, na maľovanom obraze je Matka Premilá, nad ňou postriebrená holubica, 6 pozlátaných svietnikov, tri kovové kánonové tabuľky. Veľká strieborná lampa. Medzi stĺpmi sú štyri sochy, vysoké 7 stôp, drevené a pozlátané: sv. Štefana, kráľa, Leopolda, Kataríny a Agnesy. Na vrchole sú dvaja väčší anjeli a tiež dvaja menší v prirodzenej farbe, sediaci na oblakoch, ešte dvaja menší i väčší pozlátaní, okolo slnka a držiaci ponad ním kríž. Portatile úplné, tri tobalia.

Prvý oltár na pravej strane sanktuária je drevený, P. Márie Bolestnej (maľovaný obraz v štýle hlavného oltára), zelený a červený mramor, sochy sú pozlátané. Medzi štyrmi stĺpmi: sv. Štefan, sv. Ladislav, kráľ, sv. Terézia, sv. Alžbeta. Tabernákulum, kam sa prenáša Najsv. sviatosť cez Veľký týždeň, štyri drevené svietniky, pyramídy s relikviami svätých bez autentického overenia, portatile úplné, tri tobalia.

Druhý oltár vpravo je sv. Jána Nepomuckého (maľovaný obraz). Medzi štyrmi stĺpmi sú drevené sochy: sv. Jozefa, Františka Xaverského, Barbory a Kataríny. Dve pyramídy s relikviami (bez autentického overenia). Dva svietniky. Úplné portatile, dve tobalia.

Tretí oltár vpravo: Zasnúbenie Panny Márie (obraz), sochy: sv. Šebastián, sv. Róch, Apolónia, Rozália. 4 drevené svietniky, bez portatile, tri tobalia.

Štvrtý oltár naľavo: Ukrižovanie Krista: kríž vyrezaný z dreva (ako ikona), sochy sv. Jána a Panny Márie, dvaja archanjeli, štyria menší anjeli držiaci v rukách symboly umučenia. Ponad krížom je dvojitý erb rodiny fundátora, ako aj na kazateľnici; úplne hore je Boh Otec, 6 anjelov na oblakoch, sv. Katarína a sv. Barbora. Povedľa stĺpov sú dvaja anjeli väčší a dvaja menší. Tabernákulum, dvaja anjeli držiaci svietniky. Ďalšie dva svietniky, pozostatky v dvoch štvorcových relikviároch. Úplné portatile, tri tobalia.

Piaty oltár vľavo: Bl. Michal z rádu Najsv. Trojice, čo je vidno z nápisu. Obraz má ozdobný drevený rám, na oboch stranách anjeli držia limbu. Nad ňou je maľovaný obraz sv. Jozefa vysoký tri stopy, držia ho dvaja géniovia. V strede oltára je archa s gypsovou výzdobou, dvaja pozlátení anjeli. Relikvie bez overenia v dvoch pyramídach. Každéj figúre patria dva drevené svietniky, kríž, kánonové tabuľky, relikvie v dvoch oválnych figúrach. Dve tobalia. Dvaja svätci z rádu Najsv. Trojice.

Šiesty bočný oltár vľavo je Svätá rodina na maľovanom obraze, nad ním dvojitý rodový erb: (supra quam duplex gentilium scutum visitur). I v prvom je letiaca červená holubica, nad ňou v zlatom poli tri, pod ňou v striebornom tiež tri červené ruže. Druhý erb: zlatý lev s dvojítm chvostom v modrom poli, nad ním koruna. Ponad je obraz Dávida hrajuceho na citare, 3 stopy dlhý, 3 stopy široký. V strede tumbky je Matka Premilá s Kristom na lone. Medená koruna je pozlátená, maľovaná rukou, vo väzoch stĺpov štyri obrazy: Zvestovanie, Navštívenie, Kristus v záhrade, Kristus bičovaný. Medzi stĺpmi sú pozlátené sochy sv. Petra a socha opáta, Márie Magdalény, Salome. Štyri pripevnené svietniky, štyri fixované svietniky, úplné portatile, dve tobalia, kánonové tabuľky.

Na kazateľnicu (je od toho istého umelca ako oltár) sú schody zo sanktuária. Na jej spodnom vonkajšom okraji sú sochy štyroch učiteľov Cirkvi. Na strieške je socha sv. Michala Archanjela s kopijou a mečom v rukách a štyria anjelici okolo. Je tam dvojitý erb. Vpravo je zlatý lev s dvojítm chvostom, prednými labami držiaci zlatú ružu v modrom poli s počiatočnými literami M. P., vľavo biela holubica sediaca v modrom poli s literami L. P.

V kostolnej lodi je 22 lavíc, šesť menších, v sanktuáriu sú dve.

V múre chóru sú dve drevené sochy, vpravo sv. Anna, vľavo Bolestná Matka. Pri vchode do kostola v múre je socha sv. Alžbety vysoká 5 stôp.

Pri vchode do kostola je vpravo nádoba z čierneho mramoru na svätenú vodu: o priemere 2 ½ stopy, vysoká 4 stopy.

Na ľavej strane kostolnej lode medzi oltárom sv. Kríža a oltárom bl. Michala je mortuárium na vrchole so symbolom smrti, dolu sú vojenské symboly a nápis: „*Tu leží gróf jeho cisárskeho veličenstva František Karol Aichpilch a kapitán, slávneho Stampochovho regimentu, zomrel 23-ročný 13. mája 1758.*“ Pod chórom vpravo je mramorová tabuľa 2 ½ stopy vysoká, 2 stopy široká, s erbom zakladateľa Okoličányiho s nápi-

som: „*Synovia Najsv. Trojice pamätajte týždenne na dve tiché sv. omše a na výročie smrti jednu spievanú za zakladateľa tohto kostola Jána Okoličányiho z Okoličného.*“

V sanktuáriu sú ešte dva maľované obrazy, vpravo P. Márie Trnavskej s postavami sv. Rócha, Sebastiána a Rozálie; naľavo sv. Karol Boromejský. Dva menšie sú v oblasti chóru sanktuária, vpravo sv. Thaeda, vľavo niektorý trinitársky svätec.

Po šírke kostola 6 siah dlhý a 2 siah široký je chór. Organ má 18 mutácií a pedál. Vyžaduje si opravu. Chór má vyrezávané drevené mreže a natreté lavice z mäkkého dreva, aké sú v kostole. Sú tu dva dobré bubny, stolica pre organistu a ešte tri stolice pre hudobníkov, pulpity po dĺžke lavíc a podstavec.

Za sanktuáriom je sakristia s vchodom po obidvoch stranách oltára, široká 4 a dlhá 6 siah, v ktorej sú:

Biele kazuly (vyšívané zlatom, striebrom) 27

Biele dalmatiky 26

Biele pluviále 6

Červené kazuly 11

Červené dalmatiky 6

- pluviále 5

Zelené kazuly 10

- dalmatiky 2

- pluviál 1

Fialové kazuly 11

- dalmatiky 1

- pluviále 4

Čierne kazuly 5

- dalmatiky 2

- pluviál 1

Štoly 18

Manipuly 16

Cingula 8

Dalmatiky staré 4

Oltárny záves 8

Fialové birety 2

Čierne birety 6

Véla 6

Vélum čierne (na nesenie kríža) 1

Visiace svietniky so zrkadlami 4

Svietniky drevené 2

Svietniky staré 4

Svietniky mosadzné 2

Svietniky k misálu 3

Medená nádoba na svätenú vodu 3

Kamenné umývadlo 1

Misále 12

Misále na requiem 11

Klepáč 2

Burza na Sviatosť oltárnu a oleje 1
Hviezdy pre biskupskú omšu 3
Kamene pre baldachýn 4
Podstavec na sochu 1
Zvončeky 6
Štetinové metličky 2
Spovednice 2
Klačadlá s mriežkami 2
Veľký drevený kríž 1
Podnožky 1
Socha Zmŕtvychvstalého 1
Nádobka na umývanie rúk pri hlavnom oltári 1
Portatily s pečatou fundátora 1
Pozlátený kríž 1
Kánonové tabuľky 3
Rituále 3
Sklenené ampulky 6
Paténa pre ampulky 3
Veľká biela skriňa s obrazom Poslednej večere
a s erbom fundátora na čelnom mieste 1
Skríňa z tvrdého dreva 1
Ďalšie skrine 3
Podnožka 1
Červené hodvábné závesy 2
Obrazy sv. Kataríny a sv. Barbory 2
Drevené triangulum 1
Strieborné kalichy s paténou 4
Pacifikál 1
Alby (v trezore) 19
Alby na užívanie 39
Rochetky 9
Humerály 15
Korporály 25
Purifikatóriá 173
Lanové plachty 87
Tobalia 13
Uteráky 2
Utierky na ampulky 23
Šaty pre miništrantov - (červené súkenné) 8
Šaty pre miništrantov - (čierne súkenné) 4
Rochetky 18
Lampy k hlavnému oltáru 3
Svietniky 8
Monštrancia (pozlátená) 1
Cibóriá 2

Relikviár sv. Alojza, Júlia, Ignáca 3
 Pohár pre prijímajúcich 1
 Kadidlo 1
 Lodička 1
 Kalichy 4
 Burza 1
 Palla 1
 Baldachýn 1
 Kríže 2
 Lampy k baldachýnu 2
 Relikvie sv. Ignáca v bronzovej škatuľke 1
 Zvonček k hlavnému oltáru 1
 Súkenné puzdro na monštranciu 1
 Súkenné puzdro na kalich 1
 Misál 1
 Pokladnica s tromi skrinkami 1

Kapacita kostola

Loď kostola má 72 štvorcových siah čiže 432 štvorcových stôp. Do kostola chodí 438 študentov (stoja na stupňoch sanktuária), po dĺžke kostola v strede a po stranách do 30 lavíc - po osem, do jednej vojde 240 veriacich, spolu 678 ľudí a navyše ešte niečo sa vmestí aj do výklenkov bočných oltárov. Veľká miestnosť nad hlavným za oltárom trinitárom slúžila ako oratórium, dnes je tam knižnica.

Kostol má dve veže nad hlavným vchodom s piatimi schodmi, portál je na dvoch stĺpoch. Nápis: „*Nech je pochválená Najsv. Trojica, na jej večnú úctu dal postaviť tento kostol Ján Okoličányi, ostrihomský kanonik.*“ Veže sú široké a pevné, nevysoké, architektonicky neproporčné. Ich múry presahujú strechu kostola o siahu; i kaplnky pokryté bielym plechom s pozlátenými krížmi dosahujú ledva päť siah, od zeme je to spolu okolo 18 siah. V ľavej veži sú tri zvony, najväčší má 7, menší (práve puknutý) 3 ½ a najmenší 2 centy.

Nad hlavným oltárom je ešte jedna drevená vežička pokrytá bielym plechom, štyri siah vysoká, je v nej malý zvon a váži okolo 50 libier. Zvoní sa na ňom na tiché omše; povraz k nemu je v sakristii.

Kostol i sakristia majú železné dvere; veže sú dostatočne chránené proti zlodejom a ohňu.

Zabezpečenie kostola

Roku 1733 už viac rás spomínaný fundátor Ján Okoličányi dal na stavbu kostola s dvoma vežami 6 000 zl. a ako patrón kostola dal na zabezpečenie 3000 zl.

Cisár Jozef II. daroval všetky bohoslužobné predmety kostola sv. Jána Krstiteľa (keďysi jezuitského kostola) gymnaziálnemu kostolu Najsv. Trojice; tie boli prenesené 17. októbra 1784 a prevzaté podľa presného súpisu. Z väčšej časti však podľa nariadenia Kráľovskej komorskej správy v Nitre zo dňa 17. októbra 1786 boli odnesené do Budína; čo správa ponechala, práve stačí na používanie. Jedno zostalo otvorené, aby

sa kostol udržiaval sám. Cisár dal kostolu z Náboženského fondu 6000 zl., z nich sa vypláca ročne 210 zl. úrokov.

Teraz rád benediktínov udržiava kostol vlastnými nákladmi. Jediným príjmom je zvonenie (za jedno zvonenie je poplatok 45 grajciarov) – ročne je to 40-50 zl., čo je jediný príjem. Kostol spravuje predstavený rezidencie a teraz o všetkých výdavkoch rozhoduje opäť rádu sv. Benedikta.

Bohoslužby

Bohoslužby sú v kostole takto: každý deň je tu omša o pol siedmej ranná pre ľud, o pol ôsmej pre gymnazistov, o ôsmej pre národné školy. Ostatné omše celebrujú profesori podľa toho, koľko ich je do 8. hod. To platí o všedných dňoch.

V nedele a vo sviatky býva tichá omša s organom pre gymnazistov o pol deviatej, pre národné školy o deviatej, o +1. hod. sú spievané loretánske litánie s organom.

Na veľké sviatky býva spievaná sv. omša, na Zelený štvrtok idú na sv. prijímanie profesori so študentmi. Na vzkriesenie býva procesia podľa starej obyčaje.

Hostie sa vymieňajú dva razy za mesiac pri prijímaní študentov; do monštrancie sa konsekruje hostia a vymieňa sa častejšie.

Pod celým kostolom a sakristiou je krypta 20 siah dlhá a 6 široká, v strede je kamenný oltár ukrižovania (s dvoma stĺpmi) a kamennými sochami sv. Márie Magdalény a sv. Márie Jakubovej. Oltárny stôl je postavený z tehiel. Zo 150 pohrebných miest (pecí) je 71 zastavaných, 79 je voľných.

Zamrežovaný vstup do hrobky je z ulice. Pochovávajú sa tam výlučne benediktíni.

Na oltári nie je portatile ani iné doplnky.

Kláštor

Rezidencia trinitárov (od roku 1808 benediktínov) susedí naľavo s kostolom. Nie úplne, ale sčasti vyhovuje. Súdiac zo štruktúry je postavená súčasne s kostolom, ale kto ju postavil a kedy, nevedno. Cieľom bolo, aby sa rád trinitárov usadil v Trnave. Táto rezidencia dostala nevelkú záhradu západne za hradbami (dnes je tam cintorín). Po zrušení rádu sa podelili aj role, ktoré rád vlastnil, ale niet prehľadu o ich pôvodnom vlastníctve a zariadeniach.

Hlavný vstup do rezidencie a tried je cez vrátnicu, povedľa nej je izba kostolníka, ktorý je zároveň vrátnikom, a túto funkciu vykonáva zároveň kredenciár a sluha. Vedľa je byt predstaveného, pozostávajúci z dvoch izieb, potom jedáleň, odkiaľ sa ide do zeleninovej pivnice a kuchyňa. Na prvom poschodí býva 6 profesorov, každý vo svojej izbe. Dolu vedľa kuchyne je príručný sklad, byt kuchárky a slúžok. Nad ním na poschodí je hostovská izba.

V chodbe za sakristiou je vľavo sklad, väčší príručný sklad a tri nižšie triedy, schody na poschodie a k vežiam, hostovská izba a tri vyššie triedy.

V budove smerom do Františkánskej ulice je izba s kuchyňou, pracovňa a ešte dve izby, nad nimi na poschodí je tiež izba s kuchyňou, udiareň a ešte dve izby.

Po pravej strane kostola po celej dĺžke je dvor so stromami, za ním je priestranná stodola na drevo a krmivo. Je tam aj vchod do pivnice, komora na rúbanie dreva, maštaľ pre kravy, kone, voziareň. Je tu aj studňa.

Na ľavej strane po celej dĺžke budovy je ovocná záhrada, studňa, drevený domček. Táto veľká budova je pokrytá škridlou a je dobre zabezpečená proti požiaru. V rezidencii je sedem benediktínov vyučujúcich na gymnáziu, vydržiavaných opátstvom v Pannonhalme. Sú to: predstavený – zároveň riaditeľ gymnázia, dvaja profesori nižších tried, štyria vyšších. Slúžia im: kostolník, kredenciár, sluha, kuchárka a dve slúžky. Zabezpečenie majú rehoľníci dôstojné. Ekonómom domu je predstavený, účty predkladá svojim predstaveným v Pannonhalme, odkiaľ sa robia aj ročné vizitácie. Nie je badať nič, čo by v rezidencii rušilo pravidlá, čo by sa protivilo mravnosti.

Denný poriadok profesorov

Vstávajú o 5. hod., o pol šiestej začína meditácia, od 7. do 8. omše. Obed je vždy o 12. hod., večera je o 7. v zime, o 8. v lete. Po nej je vždy pol hodiny duchovná obnova; v zime o 8. hod, v lete o 9. hod.

Páter špirituál spovedá vždy v sobotu profesorov, ktorí majú povinnosť spovede každé dva týždne.

Škola

Dve humanitné triedy a štyri gramatické sa preniesli sem roku 1784 z kolégia Spoločnosti Ježišovej. Tychto šesť tried je v celách a v jedálni bývalých trinitárov. Školu udržiava Pannonhalské opátstvo.

Študentov na gymnáziu učia:

Imrich Bárta, kňaz, 43 rokov, profesor 2. humanitnej triedy, latinský katechéta, už je 14 rokov profesorom.

Klement Kutil, kňaz, 33-ročný, profesor 1. humanitnej triedy, latinský exhortátor, učí 8 rokov.

Títus Molnár, kňaz, 26-ročný, profesor 4. gramatickej triedy, nemecký a slovenský katechéta. V novembri minulého roku dosiahol doktorát teológie, učí druhý rok. Cyril Bílek, klerik, 30-ročný, profesor 3. gramatickej triedy, kazateľ nemecký a slovenský, učí už šiesty rok.

Ildefonz Šárkány, kňaz, 30-ročný, profesor 2. gramatickej triedy, maďarský kazateľ, učí šiesty rok.

Sulpicius Bánovič, klerik, profesor 1. gramatickej triedy, učí prvý rok.

Fabián Seder, kňaz, 38-ročný, je riaditeľom gymnázia už 10 rokov; 5 rokov učil humanitné triedy, rok bol riaditeľom a profesorom 2. humanitnej triedy, rok bol kazateľom v Dömölkine.

Každý semester sa dávajú správy o profesoroch kráľovskej rade a úradujúcemu opátovi. Oni rozhodujú o ich schopnostiach učiť pridelenú triedu, o mravoch a mníšskom živote tiež. Nemajú žiaden plat, o všetko majú postarať.

Študijný program

2. humanitná trieda

Náboženstvo: 2. časť

Poetika

Rečníctvo - opakovanie

Výber z klasických autorov
Rímska archeológia a mytológia
Prírodopis a minerály
Dejiny Uhorska: od Moháča do súčasnosti
Zemepis: Afrika, Amerika
Aritmetika: časť 2, oddiel 2, časť 3
1. humanitná trieda
Náboženstvo: 1. časť
Rečníctvo
Výber z klasikov - výklad
Cvičenia z prozódie
Grécke starožitnosti, mytológia
Prírodopis: zoológia
Dejiny Uhorska: od začiatku po Moháč
Zemepis: Európa, Ázia
Aritmetika: 1. časť, 2. oddiel, 2. časť
4. gramatická trieda
Náboženstvo: 2. časť
Syntax, prozódia
Výber z latinských rečníkov, príklady
Dejiny Uhorska, 3. perióda
Zemepis: dedičné provincie
Aritmetika: opakovanie vyšších ročníkov
3. gramatická trieda
Náboženstvo: 1. časť
Gramatika: 2. kniha o syntaxi
Výber z latinských rečníkov, príklady
Dejiny Uhorska: od začiatku po Moháč
Zemepis: Sedmohradsko, Galícia, Lodomeria, Bukovina, Bosna, Srbsko, Seruvia,
Bulharsko, Valašsko, Moldavsko
Aritmetika: 2. časť, 3. časť
2. gramatická trieda
Náboženstvo: 2. časť
Gramatika: 1. kniha, 2. časť
Zemepis: Uhorsko a pripojené provincie
Cvičenia: z latinských rečníkov
Cirkevné dejiny
Aritmetika: 1. časť, 2. oddiel
1. gramatická trieda
Náboženstvo: 1. časť
Cirkevné dejiny
Gramatika: 1. časť
Aritmetika: (až po vťahy)

Študenti sa uvádzajú do princípov katolíckeho náboženstva a vyučujúci sa všemožne snažia formovať z nich dobrých ľudí a kresťanov, predchádzajú im dobrým príkladom.

Počet študentov:

- 2. humanitná trieda 61
- 1. humanitná trieda 66
- 4. gramatická trieda 52
- 3. gramatická trieda 60
- 2. gramatická trieda 95
- 1. gramatická trieda 114, spolu 438

Študenti študujú väčšinou s vynikajúcim prospechom, niektorí sú veľmi dobrí a veľmi málo je len dobrých. Život v gymnáziu je pokojný, študenti navštevujú bohoslužby, vonkajšia skromnosť osoží mravnosti mládeže.

Študenti chodia denne na tichú sv. omšu, vo sviatky na spievanie, kedy spievajú piesne z modlitebnej knižky; v stredu a sobotu sa modlia ruženec. Zúčastňujú sa väčších pohrebov. Mesačne chodia na spoveď a prijímanie. Týždenne sa konajú rozličné náboženské cvičenia. Popoludní bývajú litánie k menu Ježiš. V nedele a vo sviatky P. Márie spievajú pred kázňou „*Duchu Svätý, príď z neba ...*“. Každoročne sa pripomína alojziánska pobožnosť, mnohí si ju vykonávajú.

Z uznesení národnej synody v Bratislave žiadam, aby sa v mužských rehoľných domoch nahradili služobné ženské funkcie mužskými. Tým sa odstráni aj príležitosť k hriechu i upodozrievanie, ktoré sa dostalo do našich uší.

Na oltári zasnúbenia Panny Márie chýbajú kánonové tabuľky, na oltári sv. Michala Archanjela sú poškodené sochy. Upozorňujeme P. superiora, aby sa venoval viac dôstojnosti Božieho domu.

Nakoniec treba pochváliť Tvoju horlivosť, Páter Direktor, v bohoslužbách aj pri výchove študentov, takisto aj zverených rehoľníkov, aby ste vytrvali vo svojom svätom povolaní a zachovali ho napriek nástrahám sveta. Za Vašu poslušnosť a chudobu dostanete stonásobnú odmenu.

Žite v úcte k Bohu, v reči, pohybe, obliekaní, domácim zariadení a vo všetkom dokazujte snahu o svätosť. Nič nie je dôležitejšie ako pracovať na Vašom posväcovaní. Do Vašich rúk je vložená mládež, nádej vlasti, buďte jej príkladom a vedte ju k bázni Božej, k náboženstvu a čistote, svätosti a mravnosti.

K tomu je treba, aby si študujúca mládež dobre zapamätala príkazy i príklady.

Tieto napomenutia Vám otcovsky kladiem na srdce, zachovajte ich, získate úctu ľudí, česť Vášmu rádu. Pokoj Boží nech naplní Vaše srdcia.

Dané v Ostrihome v našej rezidencii 1. marca 1824.

Alexander m. p.

Sekretár Juraj Haulik m. p.

Preklad kanonickej vizitácie kostola a kláštora františkánov v Trnave roku 1823

Úvodom kanonickej vizitácie arcibiskup Alexander Rudnay udeľuje arcibiskupské požehnanie kvardiánovi františkánskeho kláštora, aj všetkým členom konventu.

Dňa 2. júna 1823 sa uskutočnila kanonická vizitácia františkánskeho kostola a kláštora v Trnave (predtým už vo farskom kostole a v iných kostoloch v Trnave). Zúčastnili sa jej: Peter Ťerményi, pomocný biskup, Jozef Strajter, generálny vikár, Alex Jordánsky, ostrihomský kanonik, Martin Miškolci a Jozef Korondy, bratislavský kanonik, Juraj Haulik, sekretár, jednotlivci z trnavského vikariátu, Ján Sundy a Štefan Marciš, senátori trnavského magistrátu, kvardián a všetci rehoľníci.

1. Kláštor

V obvode fary sv. Mikuláša v Trnave je pri hradbách v západnej časti mesta, v ulici sv. Jakuba, kláštor františkánov Mariánskej provincie. Otcovia františkáni sú tu od roku 1238. Tento kláštor má svoje začiatky v období vlády Ľudovíta I. v rokoch 1342 – 1382 (ako dokazuje nemecký protokol u sv. Mikuláša). Kláštor dva razy vyhorel. Na sviatok sv. Tomáša roku 1605 odovzdal kláštor kalvínom Bočkajov splnomocnenec Štefan Iľešházi. Mali ho jeden rok, tri mesiace a 22 dní. Dňa 12. apríla 1607 sa stal ostrihomským arcibiskupom František Forgáč; na Zelený štvrtok požehnal v dóme sväte oleje a potom za prítomnosti komisárov cisára Rudolfa II. Petra Révaja, Martina Cobora a Krištofa Turzu vyhnali kalvínskeho ministra (eiecto ministello) Martina Holušího a kláštor odovzdali späť ocom františkánom. Kláštor však vyzeral ako ruina po požari a zemetrasení. P. František Végh sa pustil do opráv, v rokoch 1609 – 1616 opravoval kostol a kláštor kvardián P. Ján Rudnaj (1616 ho zvolili za provinciála) – bolo to však len provizórium. Roku 1633 rozhodol kardinál Peter Pázmaň zbúrať starý kláštor, vybudovať od základov nový a obnoviť aj kostol. Po jeho smrti dokončil dielo roku 1640 arcibiskup Imrich Loši. Kardinál Pázmaň daroval kláštornej knižnici aj mnoho vzácných kníh. Na pamiatku týchto dobrodejníc je dodnes v jedálni kláštora obraz Pázmaňa s textom:

Ars utinam vitam mentemeque effingere posset,
Pulchrior Hungariae, nulla tabella foret.
(Keby len umenie mohlo vytvoriť život aj ducha,
v Uhorskom kráľovstve krajší nebol by nijaký stôl.)

(Preklad Jozef Kordoš)

Netrvalo to dlho. Roku 1683 zničili Turci Uhorsko. Ich spojenec Imrich Tököli podpálil Trnavu, s celým mestom zhorel aj kláštor a kostol františkánov. Oheň zničil klenbu, hlavný oltár, prvú kaplnku sv. Františka, päť ďalších bočných oltárov. Na popol sa obrátila bohatá knižnica darovaná kardinálom Pázmaňom a archív kláštora so všetkými protokolmi a listinami.

Pomocou dobrodincov sa podarilo opraviť najprv kostol (klenba, strecha so škridlou, vonkajšie omietky) roku 1712 a v nasledujúcich rokoch opraviť tiež kláštor. Práce trvali do roku 1749. Konvent je vlastne stredoveké kvadrum, jednoposchodové, povedľa kostola dvojposchodové (kde je seminár pre klerikov). Postavil sa aj nový trakt, je v ňom 13 izieb, knižnica, prednášková sien pre teológov, infirmárka, tri hosťovské izby – okrem týchto má kláštor ešte 55 izieb vhodných na bývanie bratov.

Kláštor obýva 35 rehoľníkov, profesorov a neprofesov. Sú to: P. Zenobius Béres, kvardián, P. Wolfgang Tibenský, vikár, P. Teofil Horváth, profesor dogmatiky, P. Marek Melliš, profesor morálky, P. František Maršal, emeritný kazateľ, P. Daniel Halas, P. Edmund Izel, P. Imrich Horváth, maďarský kazateľ, P. Klement Kučera, slovenský kazateľ, P. Alojz Weidhofer, nemecký kazateľ vo farskom kostole, P. Adalbert Šimko, P. Jeremiáš Jurkovič, P. Eduard Dubnička, slávnostný maďarský kazateľ, P. Stanislav Albrech, slávnostný nemecký kazateľ vo farskom kostole, P. Alfonz Krchňák, slávnostný slovenský kazateľ, P. Bernard Seifrit, slávnostný slovenský kazateľ, P. Augustín Gajarský, sakristián, P. Azariáš Družbovič. Teológovia 4. ročníka: P. Osvald Sabó, P. Hyginus Hutta, P. Kvirin Žigo, Fr. Ildefons Jašek. Teológovia 3. ročníka: P. Bruno Tamaš, P. Klement Habala, P. Gregor Németh, Fr. Lazar László; laickí bratia profesí: Fr. Libor Blahut, Fr. Placid Blaško, Fr. František Kraupa, Fr. Václav Malinský, Fr. Marcel Štefankovič, Fr. Fortunát Végh, Fr. Felicianus Glacz, Fr. Rupert Radványi, neprofes.

V jedle, oblečení, zariadení izieb, sa zachováva najvyššia chudoba, rovnaká pre všetkých. Ak niekto niečo potrebuje, obráti sa na predstaveného a ten podľa možnosti žiadosť vybaví. Toto je jeden z hlavných bodov vizitácie, ktorú P. Provinciál nariadil raz za tri roky.

Cieľom založenia tohto františkánskeho kláštora bola aj pomoc farárovi pri starostlivosti o duše, o ktorú požiada, či dovoliť, ako sa táto ešte realizovala, jasne dosvedčuje stanovisko magistrátu mesta Trnavy z 28. marca 1788 (kedy sa mala zriadiť v Trnave nová farnosť) predložené ostrihomskému arcibiskupovi: *„Otcovia františkáni horlivo slúžia vo dne v noci, kážu v mnohých kostoloch, veľmi svedomito spovedajú, zaopatrujú zomierajúcich – a preto zriadenie novej fary je nielen dobré, ale potrebné pre celé mesto; žiadalo by sa zachovať horlivosť ľudu Trnavy i okolitých dedín, ktorý sa tu schádza vo všedné i sviatočné dni.“* Toto pekné svedectvo magistrátu postačuje. Trnavský farár ho doplnil: *„Je všeobecne známe, ako ochotne prichádzajú otcovia františkáni k chorým a zomierajúcim. Vo farskom kostole kážu v nedeľu traja otcovia františkáni pre všetky tri národnosti, jeden vo sviatok, spovedajú, zaopatrujú; omše slúžia každodenne aj v paulínskom kostole sv. Jozefa, každodenne u otcov benediktínov (Najsvätejšia Trojica), okrem štvrtku, kedy majú bohoslužby v žalári na radnici. Každodenne, v dni všedné i sviatočné, v špitálku a v Lazarete. V určené nedele a všedné dni dochádzajú rodine Révayovských dcér do Špačinciev, do kaštiela rodiny Ziči v Cíferi. Okrem pastoračných prác dvaja pátri prednášajú teológiu študujúcim bratom, jeden dogmatiku, druhý morálku – podľa kláštorného mandátu v úplnej zhode s požiadavkami na univerzite v Pešti.“*

Priestupky proti rádovým pravidlám rieši okamžite predstavený; provinciál zas veci, ktoré sa odvolávajú k nemu (najčastejšie za kanonickej vizitácie).

2. Kostol, kaplnky, sochy

Povedľa kláštora je kostol Sv. Jakuba st., postavený v tom istom roku 1712 ako kláštor. Kostol dostal nový vstup, novú a stabilnú konštrukciu, škridlovú strechu, renovovaný bol zdnu i zvonku; je dlhý 27 siah, široký 9 siah.

Konsekrovaný bol 1. septembra 1714, posviacal ho Lukáš Nataly, belehradský biskup (čestný hosť u tamojších františkánov) a urobil to zadarmo.

Dedicatio sa svätí druhú nedeľu po Veľkej noci, patrocínium 25. júla, na sviatok sv. Jakuba st.

Pôvodný hlavný oltár sv. Jakuba Apoštola do roku 1794 či od roku 1795 nahrádzal nový z milodarov veriacich a z pokladne kláštora. 8. apríla 1795 kostol slávnostne posvätil biskup Mikuláš Konde. Uložil do neho relikvie sv. mučeníkov Amanda, Laureáta a Viktora. V kostole je 12 oltárov, na evanjeliovej strane: oltár sv. Kríža, menší oltár Preblahoslavenej Panny Márie, Sv. Františka Serafínskeho – konsekrovaný, Bolestnej Panny Márie – konsekrovaný, Sv. Antona Paduánskeho – konsekrovaný, Sv. Anny, Sv. Barbory. Na epištolovej strane: oltár Panny Márie Radostnej – konsekrovaný, oltár duší v očistci, sv. Jozefa, ženicha Panny Márie – konsekrovaný. Tieto oltáre konsekroval Lukáš Nataly, belehradský biskup, roku 1714.

Hlavný oltár sv. Jakuba je z dreva, má 14 svietnikov, na epištolovej strane sú v skutočnej veľkosti sochy sv. Pavla, učiteľa národov, a sv. Antona Paduánskeho, na evanjeliovej strane Sv. Petra, hlavy apoštolov, a sv. Františka Serafínskeho; na oltári sú červené hodvábné tapety, 6 menších a 6 väčších pyramíd s relikviami svätých. Svietniky a pyramídy sú postriebrené. Tabernákulum je z dreva, žltej farby, Najsvätejšia sviatosť sa uchováva dôstojne.

Dvanásť menších oltárov (a z nich dva oproti) majú svietniky z dreva, čiastočne z mosadze: predovšetkým oltár Panny Márie Radostnej, Sv. Františka, sv. Jána Nepomuckého majú tabernákulum – už dlho sa v ňom neprechováva nič. Na stenách kostola sú maľby Narodenia, Obrezania, Zjavenia Pána, Tela Krista Pána, Sv. Františka Serafínskeho, sv. Antona Paduánskeho, sv. Floriána mučeníka, sv. Urbana, Sv. Jána Nepomuckého, sv. Štefana, uhorského kráľa. Maľované sochy S. Františka Solano, sv. Šebastiána, sv. Dominika, sv. Františka Serafínskeho. Menované obrazy a sochy sa na ich sviatky dávajú na hlavný oltár k verejnej úcte veriacich.

V kostole sv. Jakuba je šesť lúčok, prvá pred hlavným oltárom s večným svetlom, ostatné z almužien: pred oltárom sv. Anny, duší v očistci, sv. Jána Nepomuckého, Panny Márie Bolestnej, sv. Barbory sa zapalujú v určité dni z darov dobrodincov. Fundácia nie je ani jedna. V strede kostola visí šesť lúčok a nádherná kryštálová lampa, ktorú daroval kostolu kardinál Alexander Rudnay, a ktorá sa rozsvetuje v dni sviatočné.

V kostole je 37 lavíc zhotovených v roku 1796 z tvrdého dreva, štyri kvalitné spovednice. Pred oltárom sv. Barbory sú štyri menšie lavice z mäkkého dreva a dve spovednice/spovednice. Je tu aj majestátna kazateľnica, ktorú dal zhotoviť kanonik Martin Görgey.

Organ na priestrannom chóre má 10 mutácií, je dobrý a zvučný, chór má pulpit na žaltár, 24 sedadiel pre starších pátrov: nie sú tu žiadne hudobné nástroje. Spievajú dvaja chudobní študenti a mladí františkáni.

Kostol má vežu bez hodín, štyri posvätené zvony, najväčší má 9 centov, druhý 5, tretí 4, najmenší okolo dvoch centov. Zvoní sa do chóru, v nedele a sviatky na omše a litánie, na procesie, za veľkých búrok a na pohreby (za poplatok).

Kláštor nemá žiadnu fundáciu (okrem fundácií na omše - príloha A), žije len z dobrovoľných darov, ani kostol nemá nič.

Pri vchode do kostola je pekná kaplnka sv. Antona, ktorú dal postaviť jágerský biskup Juraj Feneši roku 1689. Jediný oltár v tejto kaplnke zasvätil sv. Antonovi sám fundátor. Je tu šesť lavíc. Na sviatok sv. Antona Paduánskeho, Panny Marie Anjelskej, tu bývajú omše a v tie dni aj trojazyčné pobožnosti, aby sa nerušili omše, rozdáva sa tu i sv. prijímanie pre veriacich.

Pod sanktuáriom sú dve krypty upravené v zmysle kráľovských nariadení, kde sa pochovávali bratia a v druhej niektoré rodiny. Pred loďou kostola je priestorná krypta s dvoma chodbami a 40 hrobkami, kde sa pochovávali veriaci so súhlasom fary a odporúčaním rehoľného predstavenstva. Fara rozhodla, že za miesto pochovania v krypte sa platí 12 zlatých.

Na strane sanktuária, už v kláštore, je sakristia, priestranná a nádherná, kde sú skrine a štyri spovednice, veľký nekonsekrovaný oltár Panny Márie s tabernákulom, kde sa cez veľkonočné triduum, tri dni veľkého týždňa, prenáša Prevelebná sviatosť. Pred sakristiou je dlhá chodba s piatimi spovednicami.

Bohoslužobné predmety nie sú drahé, ale sú dôstojné na liturgické slávenie. Strieborné ostenzóriá sú 2, cibóriá 2, kalichov 13, pacifikály 2, turibulá a lodičky 2. Väčšie drevené kríže na procesie a pohreby 3, alby 44, humerále 44, cinguly 31, oltárne plachty 31, purifikatóriá 153, korporále 105, subkorporále 152, biele kazuly I. triedy 8, dalmatiky II. triedy 2, kazúl 6, červené kazule I. triedy 5, dalmatiky II. triedy 2, kazuly 8, dalmatiky 2, pluviál 1, fialové kazuly I. triedy 7, dalmatiky 2, kazuly II. triedy 8, dalmatiky 2, kazuly II. triedy 8, pluviály 3, zelené kazuly I. triedy 6, dalmatiky 2, kazuly II. triedy 3, dalmatiky 2, pluviály 2; čierne kazuly I. triedy 8, dalmatiky 2, pluviál 1, kazuly II. triedy 11, dalmatiky 2, pluviál 1, véla ku požehnaniu Najsvätejšou sviatosťou. Malý a väčší katafalk s krásnymi doplnkami.

V kostole sú relikvie sv. Kríža, sv. Jakuba st., sv. Jána Nepomuckého a na ich sviatky sa vystavujú v ostenzóriách k úcte veriacich.

Kostol otcov františkánov prijme pohodlne dvetisíc ľudí.

3. Bohoslužby a iné náboženské cvičenia

V kostole sv. Jakuba otcov františkánov sa denne recituje officium (hodinky) v chóre, a to: matutínium vo vigílie v zime o štvrtej hodine, v lete o pol piatej; ranné chvály, malé hodinky Panny Márie; prvá a tretia kanonická po malých hodinkách Panny Márie, pri východe slnka. Sexta a nona bývajú o 10. hodine. Vešpery sú vždy o druhej popoludní okrem veľkého pôstu, kedy sa ich podľa kánonických predpisov možno modliť pred obedom hneď po none; kompletórium býva o 4. hodine, v lete o pol piatej hodine.

Vo všedné dni v zime býva sv. omša o šiestej, v lete o pol šiestej a potom každú polhodinu (podľa počtu kňazov) sú sv. omše do pol jedenástej. Ak je sviatok I. alebo

II. triedy (i všedný deň, kedy možno spievať) v lete o pol siedmej, v zime o siedmej býva konventuálna sv. omša.

V každú sobotu a vo vigíliu sviatkov cez celý rok v zime o štvrtej, v lete o pol piatej po kompletóriu sú spievané loretánske litánie s organom pred vyloženou Sviatosťou oltárnou. Po nich sa spieva antifóna o P. Márii „Tota pulchra es Maria“, potom sa modlí kňaz orácie, incenzuje Najsvätejšiu sviatosť a intonuje „Sit nomen Domini benedictum“, dá požehnanie so Sviatosťou, incenzuje a uloží ju. V chóre sa nato začína matutínum.

V nedele a vo sviatky o ôsmej hodine býva spievaná omša s asistenciou a po nej slovenská kázeň, teraz káže v nedeľu P. Dionýz Bernadič, vo sviatky P. Alfonz Krchňák, čo pravidelne trvá do 10. hodiny. Po nej v nedele a vo sviatky býva fundáčná tichá sv. omša pred vyložením. Do pozdvihovania sa spievajú litánie o sv. Františkovi Sefarínskom s organom. Po pozdvihovaní spieva ľud slovenskú pieseň *Daruj mi Ježu srdce své*. Na konci omše udeľuje sa požehnanie so Sviatosťou oltárnou. V nedele a vo sviatky o štvrtej či o pol piatej bývajú litánie s organom a požehnanie so Sviatosťou oltárnou (spôsobom ako predtým).

Cez spievanú omšu v nedeľu a vo sviatky s bratom – organistom spievajú dvaja chlapci a niektorí mladí klerici bez sprievodu akýchkoľvek hudobných nástrojov.

V kanóne omše je vždy spomienka na arcibiskupa Alexandra a na panovníka.

Cez veľký pôst sa každodenne spievajú loretánske litánie s organom s výnimkou piatku, kedy sa spievajú litánie k Najsvätejšiemu menu Ježiš. V utorok po litániách býva maďarská kázeň, vo štvrtok slovenská.

Na sviatok Mena Ježiš je matutínum pod vyložením a tiež sv. omša o 8. hodine.

Od vigílie sviatku sv. Jána Nepomuckého cez celú oktávu sa po kompletóriu a po loretánskych litániách celebrant modlí po slovensky litánie ku sv. Jánovi Nepomuckému a spieva sa slovenská pieseň na jeho počesť, cez ktorú sa dávajú bozkávať relikvie svätca.

(Ďalej sa opisuje detailne postup bohoslužieb vo sviatok Premenenia Pána, Nepoškrvneneho Počatia, cez adoráciu 30. decembra, na vzkriesenie; popisuje sa procesia na Božie Telo – len v kostole – a cez celú oktávu po tomto sviatku).

Proti tomuto od minulých storočí zaužívanému poriadku nemala nikdy pripomienky ani fara, ani kapitula.

Keď sa nesie Najsvätejšia Sviatosť chorým, pred kňazom ide miništrant so zvončekom, kňaz má na hlave kapucňu, Sviatosť nesie zavesenú na krku v burze pod plášťom, kráča sústredene a vážne. Táto prax je u otcov františkánov od pradávna. Okrem oleja chorých sa v kostole neuchováva žiadne sväté oleje; olej sa prináša z farského kostola a uchováva sa v troch strieborných a postriebrených nádobkách.

Sviatosť pokánia a Eucharistie sa udeľuje cudzím i tunajším; rozdalo sa 15.000 potvrdení (schaedae confessionales); pátri spovedníci sú examinovaní a potvrdení ordinárom.

V monštrancii sa vymieňa hostia každý mesiac, v pyxidách aj častejšie.

V kostole sa od pradávna koná každý mesiac v piatok krížová cesta za účasti nielen františkánov. Cez veľký pôst každú nedeľu na zvonenie o 1. hodine sa schádza ľud v hojnom počte na krížovú cestu. Na začiatok povie kňaz z kazateľnice krátku

slovenskú adhortáciu, potom nasledujú modlitby pred zastaveniami z knižočky *Krížová cesta*, na záver je požehnanie cibóriom a potom bozkávanie relikvie Sv. Kríža. Takýmto istým spôsobom býva krížová cesta v piatok cez veľký pôst pre Nemcov. Na sviatok sv. Antona Paduánskeho, Panny Márie Anjelskej = Porciunkula, sv. Otca Františka: o 7. hodine slovenská kázeň, o 8. hodine maďarská kázeň, tichá omša a po nej nemecká kázeň. Posledná omša o pol 12. hodine. Spievané litánie o 4. hodine a požehnanie.

(Nasleduje súpis 33 fundácií na omše /ktoré, koľko, kedy, koľko omší, kto celebruje, štipendium, v určité dni, dôsledne, poznámky).

4. Štatúty - nariadenia

I. Hostie v monštrancii i cibóriu treba vymeniť každých 14 dní.

II. V budúcnosti má Najsvätejšiu sviatok chorým aj rehoľný kňaz niesť v superpelícii, štóle a s miništrantom, ktorý nesie lampu a zvonček.

III. V nedeľu v konventuálnych omšiach a vo sviatky I. triedy sa modlí za panovníka.

IV. Čo sa týka fundačných omší:

a/ fundačné omše prepočítajú sa podľa úpravy generálneho vikára na 1 zl. viedenskej valuty,

b/ po štátnom bankrote a devalvácii za jednu omšu sa počíta fundácia 1 zl. viedenskej valuty,

c/ počítanie v obidvoch kategóriách sa redukuje na 1 zl. viedenskej valuty.

d/ Dušičkové omše sa prevedú na úmysel mesta.

e/ Omše v kostoloch benediktínov, paulínov, v xenodochiu, lazarete, na radnici nech sú honorované hodnotou 1 zl. (pre kláštor).

f/ Prepočty fundácií sa majú porovnať 1 fl. = 1 fl. kon. v.

g/ Podľa tohto kvardián vypracuje novú tabuľku fundácií a uloží ju v archíve kláštora.

V. Kázne cez veľký pôst budú: v nedeľu nemecká; vo štvrtok tiež nemecká, v piatok slovenská vo farskom chráme, v pondelok slovenská, v stredu maďarská v kostole otcov františkánov;

Vyloží sa Sviatosť oltárna, kňaz zaspieva *Tantum ergo*, požehná, uschová sviatosť. Lud spieva s organom *Miserere*, nasledujú modlitby, akty viery, nádeje, lásky, hymnus pokánia, prevzatý z bratislavského kolegiálneho kostola, potom *Genitori* a požehnanie.

VI. Keďže fara sv. Mikuláša má dvoch kaplánov, ktorí majú povinnosti v kostole, u sestier, v maďarskej škole učia katechizmus i v národných školách - na to nestačia, túto povinnosť dáva teraz kardinál Rudnay františkánom, aby kvardián vybral vzorného učeného a zbožného pátra, ktorý by tri dni v týždni učil, v národnej škole a v dvoch triedach u uršulínok po dve hodiny, pretože je najvhodnejšie zachytiť deti a viesť ich ku spovedi a prijímaniu sviatostí. Za túto službu dostane kláštor od mesta sto zlatých.

VII. Pohreb sprevádza po kryptu trnavský farár a rakvu odovzdá ocom františkánom, ktorí ju uložia do krypty.

VIII. Spovednice treba upraviť tak, aby sa nemohlo porušiť spovedné tajomstvo.

Radostne konštatujeme, že pod tunajším vedením otca kvardiána žije rehoľný duch, obetavo kážete, spovedáte a odporujete kniežaťu temnôt.

Napomíname Vás, aby ste vaše povolanie plnili zachovávaním sľubov, aby ste boli ukrižovaní svetu a žili Kristovi a dokázali sa vernými synmi Vášho serafinskeho otca. Zvestujte Krista, zveľaďte štúdium Vašich klerikov, prežívajte bratskú lásku.

Ostrihom, 1. marca 1824.

Alexander m. p.

Sekretár Juraj Haulik m. p.

SUMMARY

The Canonical Visitation of Churches and Monasteries of Benedictines and Franciscans in Trnava, by Archbishop Rudnay, in 1823

In 1823, Archbishop Alexander Rudnay also controlled the monasteries. The archiepiscopal archive in Trnava has preserved the original Latin visitation of the Benedictines and Franciscans in Trnava – after the disbandment of the Jesuit, Pauline and Trinitarian monasteries – it offers a detailed picture of the spiritual life of Trnava, in the early 19th century. Not only for church history and the history of education, but also for the cultural history and art history, they are rich in data in the descriptions of the buildings and inventory. The Franciscan church was a Church of Slovak nationality and its part in the history of this nation, in Trnava, is of primary importance.

prof. PhDr. Jozef Šimončíč, CSc.; Trnavská univerzita, Ústav dejín Trnavskej univerzity
SK-918 43 Trnava; Hornopotočná 23
e-mail: <prof.simoncic@gmail.com>